

Владимир Рибич

Примена антропологије у развоју бивших колонија*

Апстракт: Развојна антропологија је професија утемељена у општој антропологији, а њена једина перспектива у односу на планирање развоја произлази из разумевања процеса бирократског одлучивања и коришћења дубинског знања о култури, институцијама и историјским трендовима одређене земље, као и из увида добијених компаративним проучавањима сличних институција у другим земљама. Циљ је да се помогне разјашњавање и предвиђање консеквенци одлука у вези с расподелом ресурса, а главна карактеристика овакве перспективе је фокусирање на, у културном обрасцу утемељене, перцепције, циљеве, интересе, стратегије и организацију планираних корисника и чланова других група, укључујући елите и администраторе, чија је сарадња предуслов промене. С друге стране, антрополози који се супротстављају таквом схватању развојне антропологије одбацују западњачко виђење развоја као историјске нужности.

Кључне речи: развојна антропологија, развој, одрживост

Након Другог светског рата, убрзан је процес деколонизације, што је донело и интензивирање друштвених промена у бившим колонијама. Луси Мер пише да су се друштвени односи на овим подручјима мењали захваљујући спољним утицајима и то на два начина: непосредно – забраном одређених обичаја и успостављањем нових дужности, и посредно – нуђењем нових могућности. Управо се од ових процеса састојала европска цивилизацијска мисија у тропима, али и техничка помоћ неразвијеним подручјима која се надовезала на њу. Луси Мер је духовито констатовала да је нагласак прешао с морала на технологију, као и да је настојање да се људи у британским колонијама учине хришћанима за-

* Текст је резултат рада на пројекту Културни идентитети у процесима европске интеграције и регионализације (бр. 147035), који МН РС финансира у целости.

мењено тежњом да исти ти људи постану демократе.¹ Ставови из којих су проистекле ове активности најбоље су изражени у речима сер Филипа Мичела, бившег гувернера Кеније, којима се обратио учесницима једне конференције из педесетих година 20. века:

Потпуно сам свестан да је у наше доба „колонијализам“ постао предмет прекура, чак грдње, али као неко ко је био „колонијалиста“ 40 година (од којих 17 чак архигрешник – колонијални гувернер), ја се не кајем и не плашим се, премда смо у временима испуњеним страхом да би резултат садашњег расположења на Западу требало да буде прерано напуштање „колонијализма“.

Неупитно је да је процес који се сада назива „колонијализмом“ био најблагодворнија, најнесебичнија и најделотворнија снага која се појавила у читавој историји Африке. То што је могао бити бољи, то што има своје кривице и грешке, не мења оно што јасно говоре чињенице. Да би се људи који пате спасили од своје крвљу умрљане беде, безнађа свог сиромаштва и свог дивљег паганског живота, и успели путем прогреса пуног наде, ситуација с којом се суочио Запад када су афричке колоније окупиране захтевала је, изнад свега, успостављање јаких, праведних и либералних власти које би успоставиле поредак и владавину закона и заштитиле животе сиромашних и слабих од насиља, транспортом их осигурале од несташица и медицинским знањем од епидемија, и створиле услове у којима би семе хришћанске цивилизације које су донели мисионари могло да израсте и донесе своје плодове.²

Амерички програми за помоћ у развоју уобличили су се на почетку хладног рата као одговор на ширење комунизма у бившим колонијама и ратом разореним земљама. Постојало је опште уверење да је заустављање комунизма у складу са „обострано корисном експанзијом трговине између богатих и сиромашних нација, тежњом ка хуманитарним циљевима и развијањем демократских политичких институција“.³ Од самог почетка, у таквим програмима су ангажовани антрополози и то као саветници чији је задатак био да америчким пословним људима објасне „културне разлике које треба узети у обзир у планирању помоћи и у реорганизацији страних индустрија и њихових радничких компоненти, као и за раст производње хране“. Такође, Администрација за заједничку безбедност је слала друштвене научнике да врше истраживања чији би резултати помогли домаћим управљачима и техничком особљу чији су програми наилазили на отпор у неким земљама Јужне Азије. На основу

1 L. P. Mair, Applied Anthropology and Development Policies, *The British Journal of Sociology*, Vol. 7, No. 2, June, 1956: 122.

2 Наведено према: Jerome S. Rauch, Area Institute Programs and African Studies, *The Journal of Negro Education*, Vol. 24, No. 4, Autumn, 1955: 422-423.

3 Allan Hoben, Anthropologists and Development, *Annual Review of Anthropology*, Vol. 11, 1982: 351-352.

оваквих доприноса, Администрација за заједничку безбедност је ангажована на запошљавању друштвених научника као сталних чланова особља на прекоморским територијама. Међутим, када су се 1953. године ујединила два програма за прекоморску и техничку помоћ, Администрација за техничку сарадњу и Администрација за заједничку безбедност, чиме је настала Администрација за операције у иностранству, дошло је до редуције запосленог особља, а самим тим и запослених антрополога и социолога. Новонастала Администрација за операције у иностранству се фокусира на развој руралних заједница у Јужној Азији и на Блиском истоку, а антрополози и социолози су ангажовани као саветници у програмима техничке помоћи, али и у питањима здравства, образовања и друштвеног благостања.⁴

У то време, одвијали су се и развојни програми Уједињених нација (УН), а Алфред Метро пише да су се у овој светској организацији антрополози обично ангажовали под општим називом «друштвени научници», и то у Одељењу друштвених послова и у Старатељском одељењу Уједињених нација или у Организацији Уједињених нација за просвету, науку и културу (UNESCO) или у Светској здравственој организацији (WHO). Уједињене нације су се обраћале антрополозима због њиховог познавања одређеног географског подручја, а не због метода и ставова којих се држе. Иначе, резултати рада антрополога у британској колонијалној администрацији веома су утицали на положај антропологије у међународној администрацији.⁵

Метро је предвиђао да ће антропологија играти значајну улогу у техничкој помоћи, области која се може „грубо дефинисати као план Уједињених нација да економски заосталим земљама пренесе техничко знање и методе који ће им омогућити да подигну свој животни стандард“ и учествују у напретку високо индустријализованих земаља. Овај облик помоћи је уведен ради заштите од евентуалних оптужби за империјализам и „да би крајеви којима је помоћ нужна могли да је затраже без губитка достојанства или страха да ће тиме изгубити суверенитет“. Главни циљ техничке помоћи био је да се смањи јаз између животних стандарда индустријализованих и неразвијених земаља, пошто ова разлика не само да подстиче побуне, него је сиромаштво које влада у великим областима света неповољна околност за богатије земље, „тако што је њихов ниво производње непосредно погођен економском слабошћу потенцијалних купаца“. Важно је да се техничка помоћ може дати само на захтев влада

4 Gordon Macgregor, *Anthropology in Government: United States, Yearbook of Anthropology*, 1955: 423-426.

5 Alfred Metro, *Применјена антропологија у државној управи – Уједињене нације*, у: А. L. Kreber (uredio), *Антропологија данас*, Вук Караџић, Београд 1972: 736.

држава којима је потребна и да она не сме да прекорачи границе одређене тим захтевима, зато што је она намењена да народима пружи „оруђе за будући просперитет и могућност саморазвоја у складу са њиховим личним материјалним и духовним интересима“.⁶

Основно образовање је једно од најважнијих делатности UNESCO-а, али је постало и истакнуто обележје техничке помоћи, „премда су административни сервиси који се њиме баве оформљени давно пре сервиса техничке помоћи“. Метро описује основно образовање као „вид подучавања друштава у неразвијеним областима света, обухватајући читаве зоне или изоловане локалитете на развијенијим територијама“. Његов циљ није само да пружи основна знања, већ и да побољша живот нације, утиче на природну и друштвену средину и пренесе светска знања. Циљеви основног образовања укључују и „нека од непосредних интересовања антрополога: (1) познавање и разумевање човекове средине (економске и социјалне, организације, права и владе); (2) развој одлика које погодују људима за живот у савременом свету, као што су лични суд и иницијатива, слобода од страха и празноверја, наклоност и разумевање за различита гледишта; (3) духовни и морални развој, вера у етичке идеале и навика делања на основу њих, уз задатак испитивања традиционалних стандарда понашања и њиховог преиначавања како би одговорали новим условима“.⁷

Задатак који сервиси техничке помоћи и основног образовања желе да повере антрополозима састоји се у „вођењу преласка с једног облика културе на други како би се спречиле катастрофалне последице које су многе земље претрпеле од таквих промена у прошлости“. Метро истиче да прогрес неизбежно мора да разори многе локалне културе, које имају своје недостатке, али, ипак, „представљају исход дугог прилагођавања локалним условима, а њихови следбеници налазе у њима задовољство које ни најнапреднија техника не може увек надоместити“. Индустријализација ће неминовно разорити такве вредности, али је опасност од стандардизовања углавном теоријска, пошто се „мора имати на уму да се захтеви за техничку помоћ и основно образовање примају од земаља где је развој у пуном замаху и које су у великом степену прекинуле са својим прошлим традицијама“. Метро констатује да су против одржавања постојећих обичаја најжешће протестовали образовани представници „обојених раса“ који су били склони да у антрополозима виде „агенте подмуклог империјализма који, под окриљем поштовања и љубави, настоји да утврди своју надмоћ за вечита времена“.⁸

6 Исто, 736-737.

7 Исто, 737.

8 Исто, 737-738.

Према Метроу, економисти и техничари „често немају ни најмању представу о односима који постоје између различитих институција једне групе и не схватају да се њена култура не може изменити део по део“. Само антрополог може да предвиди „какве реперкусије може имати било која незнатна промена на друштво као целину“. Често се дешава да наизглед пожељна реформа, када је осете чланови одређеног друштва, рађа противљење које техничари и економисти не могу да објасне.⁹ У наставку, Метро пише:

Ниједна промена се неће усвојити нити ће дати трајан ефекат уколико није заснована на систему вредности. Главни задатак антрополога у програмима техничке помоћи биће да открије психолошке мотиве који леже у основи убичајеног понашања. Ако треба преобразити културу, уведене новине, док задовољавају жеље појединаца, не смеју доћи у сукоб са ставовима дубоко усађеним у тој култури. Због тога није довољно да антрополог буде упознат са друштвеном, економском и верском структуром једне групе; он мора и анализирати традиционалне обичаје, идеје и системе вредности који заједно сачињавају *етос* сваке људске групе.¹⁰

Након што је заузео овакво холистичко-боасовско становиште, Метро закључује да би основна улога антрополога у програмима привредног развоја, као и у пројектима техничке помоћи и основног образовања била у објашњавању страним техничарима природе културе у којој раде и у преузимању „улоге говорника и тумача научне и индустријске цивилизације пред члановима те културе“. Антрополог не само што мора бити добро упознат са егзотичним културама, већ мора и бити у стању да заузме објективан и научни став према култури којој сам припада.¹¹

Сасвим на трагу Метроових ставова, Сирил Белшоу закључује да:

...антропологија може да се ефикасно укључи у анализу развојне стратегије и пројеката кад год се стекну следећи услови: (а) када се постави питање идентификавања вредности које треба задовољити; (б) када пројекат имплицира да ће људи доносити одлуке и изборе у светлу културних вредности и културних, друштвених и економских ресурса; (в) када се јављају питања о интеракцији између појединаца унутар друштвене структуре или друштвене организације, као и о разгранатости социјалних мрежа за пролазак концепата, идеја, материјала, добара и радњи; (г) када је неопходно анализирати да ли ће стратегија или пројекат имати динамичке, грањајуће ефекте на друштвени систем; (д) када је

9 Исто, 738.

10 Исто, 739.

11 Исто, 739-740.

неопходно анализирати вредносне и културне компоненте у ресурсима стручности који су на располагању развоју.¹²

У сличном духу, Мајкл Цилибрант констатује да многи развојни планови, иако у техничком смислу одлични, занемарују одређене потребе и ставове заједнице, као и могуће штетне последице концентрисаности на предности иновације. Улога антрополога је да превазиђе ове недостатке, тако што ће испунити следеће захтеве:

...прво, настављање проучавања друштава и теорија друштвене организације и промене; друго, анализирање социјалног контекста у којем је припреман план; треће, анализирање специфичних потреба заједнице; четврто, анализирање друштвених ограничења за пројекте и последица пројеката које су укључене у план, као и целе стратегије на којој план почива.¹³

Алан Хобен пише да су амерички програми помоћи започети с наивним оптимизмом и ентузијазмом, који су ојачани политичким и економским успехом Маршаловог плана. Веровало се да је могуће брзо постићи економску, техничку и социјалну трансформацију, што је услов развоја. Требало је да се кроз Администрацију за међународну сарадњу (International Cooperation Administration – ICA) пронађу одговарајућа техничка и организациона решења за проблеме руралног развоја.¹⁴ У другој половини седамдесетих година 20. века, обновљено интересовање за утицај развоја сиромашних довело је до ангажовања антрополога у развојним пројектима као никада пре. Резултат тога је било да је, при одлучивању о расподели ресурса, постојала већа осетљивост за потребе и жеље сиромашних група, као и потенцијалну корист коју развојним програмима може донети јачање или слабљење постојећих социјалних организација тих популација. Тако је у развојној политици USAID-a (United States Agency for International Development) стављен акценат на праведнију дистрибуцију прихода и могућности запошљавања за „сиромашну већину“, али и на пољопривреду и развој руралних средина, приносе и коришћење прикладнијих технологија у пољопривреди и капиталним пројектима као што је изградња путева.¹⁵

Под „руралним развојем“ се обично подразумева процес увећања благостања и продуктивности свих (или сиромашних) људи који живе изван

12 Cyril S. Belshaw, The Contribution of Anthropology to Development, *Current Anthropology*, Vol. 15, No. 4, December, 1974: 525.

13 Michael Gillibrand, Anthropology and Development Planning, *RAIN*, No. 12, January – February, 1976: 4.

14 Allan Hoben, 353.

15 Исто, 356-357.

метропола и градова. Током педесетих година 20. века, важну улогу је имала функција „радника на развоју заједнице“, која је настала из потреба и идеологије постколонијалне Индије. Ова функција није успела довољно добро да обави задатак процењивања локалних развојних потенцијала и привлачења спољне помоћи тамо где су локални ресурси били неадекватни, пошто је систем био „хоризонтално интегрисан на локалном нивоу, али не и вертикално интегрисан у више нивое власти“. У шездесетим годинама, дошло је до раскида с концептом радника на развоју заједнице, тако што је доминантна међународна развојна идеологија замењена секторским приступом. Неинтегрисани рурални пројекти су планирани на националном нивоу, у министарствима и уз страну помоћ. Ширење „зелене револуције“¹⁶ и нових пољопривредних техника у постојећим социјалним системима довело је до пораста друштвене неједнакости у многим нацијама. Упозорења која су антрополози износили поводом овог проблема, као и побуне у селима и пренасељеност у градовима, резултирала су враћањем на „интегрисани“ рурални развој и директним концентрисањем на сиромашне, уз тражење ефикасне методологије за антиципирање и модификацију негативних ефеката секторских програма.¹⁷

Обнављањем наглашеног интересовања за утицај развоја на сиромашне људе дошло је до већег него икада раније ангажовања антрополога у развојним пројектима у другој половини седамдесетих година. Овај пораст учешћа антрополога није довео до „драматичне реоријентације развојних парадигми или савлађивања свих бирократских препрека употреби информација које пружају друштвене науке у планирању“, али је имао „скроман кумулативни утицај на одлучивање о расподели ресурса који је резултовао већом осетљивошћу на потребе и жеље група с ниским приходом и на потенцијалне користи од узимања у обзир предности једнако као и слабости њихових постојећих друштвених организација у

16 „Зеленом револуцијом“ се назива убрзано усвајање нових варијетета пшенице и пиринча у Африци, Азији и Латинској Америци. Она је представљала нови облик технологије, али пре биолошке и хемијске, него механичке. Требало је да обезбеди принос на пољопривредним поседима свих величина, што је значило да ће донети корист и малим и великим фармерима. Не само да је планирано да „зелена револуција“ реши светски проблем недостатка хране, већ је требало и да донесе пољопривредну самодовољност друштвима у развоју и релативан просперитет сељацима и малим фармерима. Видети: Frank C. Miller, Knowledge and Power: Anthropology, Policy Research, and the Green Revolution, *American Ethnologist*, Vol. 4, No. 1, Human Ecology, February, 1977: 191-193.

17 Susan W. Almy, Anthropology and Development Agencies, *American Anthropologist*, New Series, Vol. 79, No. 2, June, 1977: 281-282.

планирању и спровођењу програма помоћи у развоју“. Таква њихова широка укљученост у доношење одлука у вези с развојем „пружила је антрополозима нове увиде у бирократске процесе и стратегије за њихов ефикасан допринос као антрополога“. Такође, навела их је да приближе налазе академске антропологије другим професионалцима укљученим у пројекте, а створила је и велики корпус антрополошких теренских истраживања и компаративних анализа различитих тема у вези с развојем.¹⁸

У деведесетим годинама 20. века, „одрживост“ је постала гесло развоја, управо зато што је имала различито значење за различите актере. За антропологе, културне екологе и заступнике људских права, одрживост значи способност људи да сачувају и заштите свој начин живота. С друге стране, енвиронменталисти сматрају да се одрживост односи на потребу заштите природних ресурса планете Земље. Коначно, Светска банка, USAID и други најмоћнији актери наглашавају значај економског раста кроз макроекономску стабилност, али и потребу да корист која произлази из тога буде широко подељена. То подразумева суочавање с неправичностима у приступу земљи, води и економским могућностима, као и указивање на „вредност инвестиција у људски капитал (нпр. здравствену заштиту и образовање) и друштвени капитал (разне институције), које могу да помогну превенцији опадања природног капитала (природни ресурси, квалитет околине), као и да смање сиромаштво и увећају основне способности код људи“.¹⁹ У својој „Агенди 21“, Одељење за одрживи развој при УН-у позива на интензивирање проучавања које ће интегрисати природне, економске и друштвене науке, да би се унапредило „разумевање утицаја економског и друштвеног понашања на околину, као и утицаја деградације околине на локалну и глобалну економију“. Конрад Филип Котак истиче да, попут примењених антрополога, „Агенда 21“ настоји да „промовише истраживање људских, економских и друштвених одговора на глобалну промену“.²⁰

Када је у шездесетим годинама 20. века постало јасно да дотадашњи модел развоја изазива увећање сиромаштва и уништење околине, друштвени научници су почели да га критикују, истичући да је „неразвијеност“ земаља Трећег света „у складу с међународним економским системом који је на снази од колонијалних времена“, али и да је „резултат

18 Allan Hoben, 356-357.

19 Elliot Fratkin and Robin Mearns, Sustainability and Pastoral Livelihoods: Lessons from East African Massai and Mongolia, *Human Organization* 62, 2, Summer 2003: 113.

20 Conrad Phillip Kottak, An Anthropological Take on Sustainable Development: A Comparative Study of Change, *Human Organization* 63, 4, Winter 2004: 502.

специфичних економских односа зависности између индустријских центара и периферних области“. Такође, многи антрополози су указивали на то да се концептом развоја који спроводе националне државе крше права домородачких народа.²¹ Због свега тога, у оквиру друштвених наука, понуђен је приступ проналажењу алтернативних модела развоја, у којем су садржани следећи кључни елементи:

...Прво, он тежи да разуме како постојеће културне традиције могу да прибаве основу за алтернативне моделе развоја. Друго, он подржава поштовање околине, доводећи у питање еколошке критеријуме монументалних развојних пројеката које финансирају међународне зајмодавачке институције и које спремно прихватају земље Трећег света, више из политичких разлога, него због стварних економских и социјалних мотива. Треће, заснован је на употреби локалних људских, техничких и природних ресурса као начина за стицање самодовољности у развоју, при заштити околине. Коначно, он наглашава партиципативни развој, то јест, да популације на које утиче развој треба да више учествују у свим фазама планирања и имплементације; тако он „опуномоћује“ подређене заједнице, уместо да прихвата технократски начин развојног планирања који спроводе, на пример, међународне зајмодавачке институције.²²

Хебе Весури наглашава да су технологије „конкретне манифестације друштвених односа и идеолошко-културних комплекса“. То значи да је модерна технологија „резултат иновативних система најнапреднијих земаља“, што њену прикладност другим социо-историјским контекстима чини проблематичном. Весуријева закључује да ако желимо да „дођемо до суштине проблема производње, морамо да се концентришемо на актере и друштвене односе које су они успоставили у процесу производње“.²³ Или, како то Хаструпова и Елзас формулишу, главно питање није „да ли су култура и развој у конфликту, већ како могу бити комбиновани на задовољство одређених људи – уз претпоставку да је развој увек културни“.²⁴

Као закључак може да послужи Хобенова констатација да је развојна антропологија професија утемељена у општој антропологији, а да њена једина перспектива у односу на планирање развоја произлази из разумевања процеса бирократског одлучивања и коришћења дубинског знања о

21 Robin M. Right, *Anthropological Presuppositions of Indigenous Advocacy*, *Annual Review of Anthropology*, Vol. 17, 1988: 378-380.

22 Исто, 380.

23 Hebe M. C. Vessuri, *Technological Change and the Social Organization of Agricultural Production*, *Current Anthropology*, Vol. 21, No. 3, June, 1980: 318-319.

24 Kirsten Hastrup and Peter Elsass, *Anthropological Advocacy: A Contradiction in Terms?* *Current Anthropology*, Vol. 31, No. 3, June, 1990: 306.

култури, институцијама и историјским трендовима одређене земље, као и из увида добијених компаративним проучавањима сличних институција у другим земљама. Циљ је да се помогне разјашњавање и предвиђање консеквенци одлука у вези с расподелом ресурса, а главна карактеристика овакве перспективе је фокусирање на, у културном обрасцу утемељене, перцепције, циљеве, интересе, стратегије и организацију планираних корисника и чланова других група, „укључујући елите и администраторе, чија је сарадња предуслов промене“.²⁵

Ипак, увек треба имати на уму Ескобаров став да је развој „историјска нужност“ само ако се усвоји „визија историје коју пропагирају политичари, мултинационалне корпорације и главни ток научног дискурса, према којој је знање оно што западна наука зна, прогрес оно што су доминантне групе на Западу достигле, а једини живот вредан живљења оно што то знање и достигнуће одреде“.²⁶ Исти аутор се залаже за „антрополошку праксу која се дистанцира од главног тока развојних институција и концепција“, чак и када се одвија на пољу „развоја“. Такође, таква пракса треба да буде осетљива на друштвену анализу каквом се баве критички антрополози, као и да буде усмерена на стандардне антрополошке проблеме, али и на „друштвене покрете, политичке борбе и реконституисање идентитета кроз развојне технологије и отпор њима“. Важно је и да таква пракса третира неутралну објективност као само један од многих интелектуалних метода, али и да одржава „епистемолошки притисак на конвенционалне научне праксе и поделе рада“. Коначно, таква антрополошка пракса не треба да се плаши другости и разлике, већ треба да тежи самосвеснијој комуникацији између различитих, али једнаких субјеката.²⁷

25 Allan Hoben, 370.

26 Arturo Escobar, *Anthropology and the Development Encounter: The Making and Marketing of Development Anthropology*, *American Ethnologist*, Vol. 18, No. 4, November, 1991: 676.

27 Исто, 677-678.

Vladimir Ribić

Applying anthropology
in the development of former colonies

From the sixth to the eight decade of the twentieth century, horizontally integrated and sector approach intermingled, and the renewed interest for the influence of development on the poor in the second half of the seventies, brought about the larger than ever engagement of anthropologists in developmental projects. In the twenties “*sustainable*” became the credo for development, and for anthropologists, cultural ecologists and human rights representatives, sustainability meant the capability of the people to preserve and maintained their mode of life.

The usual stance is that developmental anthropology as a profession is constituted upon the general anthropology, and that one of its perspectives in relation to the development planning arises from the understanding of the process of birocratic decision making and the use of profound knowledge of cultures, institutions and historical trends in a particular country, as well as from the insights obtained from comparative studies of comparable institutions in other countries. The objective is to arrive to an unambiguous and anticipatory assessment of decisions-consequences relating to the distribution of resources, and the foremost trait of such perspective is the focus on, in a cultural pattern based, perceptions, goals, interests, strategies and organizations of the planned clients and members of other groups, including the elite and the administrators, whose cooperation is a precondition of change. On the other hand, anthropologists who reject such understandings of developmental anthropology, rebuff an occidental view of development as a historical necessity.

Key words: development anthropology, development as a historical necessity, sustainability

Vladimir Ribić

L'application de l'anthropologie dans le développement des
anciennes colonies

Des années cinquante aux années soixante-dix du 20e siècle, on a adopté tour à tour une approche horizontalement intégrée et une approche sectorielle au développement ; à partir de la deuxième moitié des années soixante-dix, avec le renouveau d'intérêt pour l'impact du développement sur les pauvres, les anthropologues se sont engagés plus que jamais dans des projets de développement. Dans les années quatre-vingt-dix, on s'est attaché à la devise du «développement durable» : par là, il faut entendre la capacité des gens de maintenir et protéger leur mode de vie.

Le point de vue habituel consiste à affirmer que l'anthropologie du développement a ses fondements dans l'anthropologie générale, et que le rôle qu'elle a à jouer dans la planification du développement se réduit à l'examen du processus bureaucratique de la prise des décisions, à la mise en œuvre des connaissances approfondies sur la culture, les institutions et les tendances historiques dans un pays donné, et à l'étude comparative des institutions présentes dans de différents pays. Son objectif, c'est de faciliter l'explication et d'anticiper les conséquences des décisions prises concernant la distribution des ressources ; dans cette perspective, elle se focalise sur des perceptions, objectifs, intérêts, stratégies ancrés dans un modèle culturel donné, ainsi que sur l'organisation des utilisateurs désignés et de tout autre groupe dont la coopération représente une condition préalable au changement, y compris les élites et l'administration. En revanche, les anthropologues qui s'opposent à une telle définition de l'anthropologie du développement rejettent l'interprétation occidentale du développement, compris en termes de nécessité historique.

Mots-clés: anthropologie du développement, nécessité historique du développement, développement durable